

universytetu Ukrainy «KPI». Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika. – 2013. – № 1 (37). – S. 91-98.

8. Penkova O.I. Simeino-rodynni tsinnisni oriientsii u dukhovnomu rozvytku starshoklasnykiv / O.I. Penkova // Vykhovannia dukhovnosti osobystosti: navchalno-metodychni posibnyk / Za zah. red.

9. M.I. Boryshevskoho. – Kirovohrad : Imeks-LTD, 2013. – S. 34-48.

10. Salykhova N. R. Туры смыслообразованія в контексте личностных сущностей у смысловой профил сущностей [Elektronnyi resurs] / N.R. Salykhova. – Rezhym dostupu: http://psy.tsu.ru/data/pdf/3_22.pdf

11. Schwartz S. H. An overview of the S Rezhym dostupu: <http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc.chwartz> theory of basic values [Elektronnyi resurs] / S.H. Schwartz // Psychology an

Відомості про автора

Максим Ольга Василівна, науковий співробітник лабораторії психології соціально дезадаптованих неповнолітніх Інституту психології імені Г.С. Костюка НА-ПН України, м. Київ, Україна

Maksim, Olha V., researcher, lab. of psychology of maladjusted adolescents, G.Kostiuk Institute of Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: maksiola@gmail.com

УДК 159.922.73 : 614.876

Максимов М.В.

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСІЇ ЯК ЧИННИК ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ШКОЛЯРІВ

Максимов М.В. Розвиток рефлексії як чинник попередження девіантної поведінки школярів. В статті розглянуто проблему зв'язку музичних уподобань сучасних підлітків та формування особистості, зокрема ступенем розвитку рефлексії. Показано, що основою естетичної реакції є афекти, що викликаються мистецтвом і переживаються людиною зі всією реальністю і силою, але знаходять собі розрядку в діяльності. Дослідження проведено на двох контрастних вибірках: підлітки з девіантною поведінкою та підлітки нормативної групи. Доведено існування зв'язку музичних уподобань з соціальною адаптацією, ступенем гармонійності стосунків з оточуючими та особистісною зрілістю, зокрема розвитком рефлексії. Висока оцінка й визнання класичної музики як важливого елементу особистісної зрілості формуються у підлітків як результат нормативної поведінки.

Ключові слова: музичний простір, рефлексія, формування особистості, мистецтво, девіантна поведінка.

Максимов Н.В. Развитие рефлексии как фактор предупреждения девиантного поведения школьников. В статье рассмотрена проблема связи музыкальных предпочтений современных подростков и формированием личности, в частности степенью развития рефлексии. Показано, что основой эстетической реакции являются аффекты, которые вызываются искусством и переживаются человеком со всей реальностью и силой, но находят себе разрядку в деятельности. Исследование проведено на двух контрастных выборках: подростки с девиантным поведением и подростки нормативной группы. Доказано существование связи музыкальных предпочтений с социальной адаптацией, степенью гармоничности отношений с окружающими и личностной зрелостью, в частности развитием рефлексии. Высокая оценка и признание классической музыки как важного элемента личностной зрелости формируются у подростков как результат нормативного поведения.

Ключевые слова: музыкальное пространство, рефлексия, формирование личности, искусство, девиантное поведение.

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток новітніх технологій в інформаційному просторі ставить серйозні виклики процесу становлення творчої, морально й духовно зрілої особистості. Вивчення розвитку цих властивостей особистості виявило важливу роль рефлексії для розкриття і розширення своїх можливостей.

Серьозною перешкодою розвитку рефлексії сучасних дітей, на нашу думку, є «лінійність» мислення, що зумовлена заміною реальної гри на гру з комп'ютером. Навичка отримувати бажаний і завжди передбачуваний результат простим натисканням кнопки знижує розумову активність дитини, позбавляє її необхідності тренування процесів осмислення своєї поведінки. Звідси можливе зниження здатності не лише до сприймання навчального матеріалу, але й до засвоєння соціальних норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження [3, 4] впливу музичного мистецтва на розвиток особистості доводять те, що викликаючи протилежно спрямовані афекти, музика затримує моторний вираз емоцій і, зіштовхуючи протилежні імпульси, знищує афекти змісту, афекти форми, призводючи до вибуху, до розряду нервової енергії. У цьому перетворенні афектів, в їх самозгорянні, у вибуховій реакції, що призводить до розряду тих емоцій, які тут же були викликані, і полягає катарсис естетичної реакції.

Зазначене вище дає можливість визначити оптимальні умови підтримки психологічної рівноваги людини з оточуючим середовищем. Відбувається це через компенсацію несвідомої установки установкою свідомості. В іншому випадку – свідомість придушується несвідомими імпульсами, а душа людини насичується конфліктними станами. Деструктивні імпульси, що виникають внаслідок цих станів у будь-який час можуть вийти з-під контролю і штовхнути людину на аморальні чи кримінальні вчинки. Отже, сприятливий музичний простір – це той фактор зовнішнього середовища, що дає можливість гармонізації внутрішнього із зовнішнім, тобто є важливою складовою формування особистості.

Однією з причин несформованості функції прогнозу, що призводить до відхилень в поведінці та неналежне дотримання соціальних норм є вплив несприятливого музичного простору. Простір, як і час – це складова будь-якого художнього, у тому числі і музичного, твору. Цілком правомірно, що категорія простору займає одно з центральних місць в сучасному науковому знанні. Множинність і різноманітність його проявів і тлумачень в науці ускладнює розуміння цієї категорії в мистецтві. Загальною тенденцією в розкритті просторових властивостей музики європейської професійної традиції є зміна смислового навантаження просторової категорії в кожному з епох, починаючи з середньовіччя до XXI століття включно.

На нашу думку, механізм впливу мистецтва на людину може бути представлений приблизно в такому вигляді: основою естетичної реакції є афекти, що викликаються мистецтвом і переживаються людиною зі всією реальністю і силою, але знаходять собі розрядку в тій діяльності фантазії, якої вимагає сприйняття мистецтва. Завдяки цьому затримується і пригнічується зовнішня моторна сторона афекту, і людині починає здаватися, що вона переживає тільки ілюзорні відчуття. На цій єдності почуття і фантазії і засноване будь-яке мистецтво.

Виходячи з аналізу літературних джерел [1, 2 та інш.], бачимо, що висока оцінка й визнання класичної музики як важливого елементу свого духовного багажу виникають у людини як результат певної зрілості його просоціальних установок, обраного стилю життя, обумовленого системою ціннісних орієнтацій особи, які створюють загалом те, що становить «Я-концепцію», яка є уявленням про самого себе як цивілізовану людину.

Негативний вплив відсутності формування адекватного бачення сучасного музичного простору посилюється нагромадженням дисгармонійно-агресивного звукового середовища. Наприклад, звуковий супровід комп'ютерних ігор (які мають насильницький зміст) насичений багатьма музично-шумовими ефектами, які провокують звикання до дисонасних сполучень. Такі поєднання насичені

динамічно контрастними наголосами, викривленням музичної та людської інтонацій, переключенням з музичної ідеї на штучні ефекти тощо.

Вербальні засоби розвитку рефлексії, тобто вплив через когнітивну сферу є малоєфективним (зважаючи на реалії сьогодення). Натомість, вплив на емоційну сферу дасть можливість через підсвідоме сформувати мотивацію до самоаналізу та рефлексії.

Мета нашого дослідження – порівняти рівень розвитку рефлексії у соціально адаптованих підлітків та підлітків з девіантною поведінкою і визначити особливості сприймання ними музичних творів.

Завданнями дослідження було визначення теоретико-методологічні підходів до вивчення проблеми визначення впливу музики як чинника розвитку рефлексії; з'ясування особливостей розвитку рефлексії у сучасних дітей підліткового віку та вплив сприймання музичних творів на розвиток рефлексії.

Виклад основного матеріалу. Музичне сприйняття слухача має систему функцій: соціальних і особистісних. Соціальні функції грають комунікативну роль, об'єднуючи слухачів в певні групи.

В цьому плані важливо розглянути співвідношення поняття рефлексії й соціальної адаптації. Існують певні межі, в яких адаптація має раціональний смисл, але за цими межами вона неспроможна протистояти руйнуванню організму: адже він не може безмежно змінюватися. Саме цей критичний момент примушує організм долати загрозливі впливи середовища і робити його сприятливим для життя. Тут міститься вихідний пункт для розкриття смислу рефлексивної позиції. Чим яскравіші індивідуалізовані предмет або явище, тим глибшою і ширшою виявляється їх співвіднесеність з оточенням. Думка людини – вища форма індивідуалізації – прагне абсолютної співвіднесеності зі світом як основної мети пізнання. Вища, ідеальна форма співвіднесеності виражається у світогляді людини, а вища практична форма – в її вчинках. Багатство духовного життя індивіда полягає в багатстві його дійсних стосунків зі світом. Отже, рефлексія формується за умов успішного протікання процесу соціалізації людини, що забезпечує її духовне зростання. Необхідною складовою такого процесу є вплив мистецтва на становлення рефлексії.

Практика використання впливу мистецтва взагалі та музики зокрема як засобу виховання досі носить суто емпіричний характер. Психологи просто зазначають, який репертуар відомих музичних творів треба застосовувати в тому чи іншому випадку. Залишається невідомим, які механізми психологічного впливу музики на психічний стан людини. Таким чином, без спеціальних психологічних досліджень повноцінне використання музичного мистецтва з метою сприяння процесу соціалізації, а отже й розвитку рефлексії, залишається неможливим.

Зважаючи на зазначене вище, нами було здійснено вивчення зв'язку музичних уподобань відповідно до рівня її розвитку рефлексивних умінь. В основу дослідження була покладена концепція музичного дискурсу.

Розглянемо поняття музичного дискурсу у співвідношенні з соціальним. Соціальний дискурс виділяється на підставі двох системоутворюючих ознак: мета і учасники спілкування. Всі учасники соціального дискурсу підрозділяються на агентів (представники інституту) і клієнтів (люди, що звертаються до них). До перших відносяться ті, хто грає активну роль в інституційному спілкуванні, до других - ті, хто вимушений звертатися до агентів і виступає як представники суспільства в цілому по відношенню до представників інституту.

Музична комунікація виступає як підсистема систем більш високого порядку, таких як художня культура суспільства, його духовна культура, нарешті, суспільство в цілому. Інтерес до проблем музичної комунікації виявляється у все більш широкому проникненні музики, у всі кола соціального життя. Таким чином, можна розглянути феномен музики як специфічної форми соціального спілкування.

У випадку повної або часткової відповідності субкультурно зумовлених патернів сприймання типологічним цінностям індивид має можливість формування диференційованого музичного сприймання в межах позитивного патерну, що і виступає як індивідуальний музичний дискурс.

Таким чином, перцептивна модель сприймання музики людиною може бути описана як суперпозиція перцептивних музичних моделей, відповідних її психологічному типу та інтегральному типу субкультури під переважним впливом якої вона знаходиться.

Отже, музичний дискурс є свого роду інструментарієм, завдяки якому можна визначити ступінь розвитку рефлексії.

Нами було здійснено експериментальне вивчення зв'язку музичних уподобань людини із ступенем її рефлексивних вмінь. Відомо, що ступінь розвитку рефлексії зумовлена певним комплексом особистісних якостей. Дослідження проводилось у 2015-2016 рр. та продовжується у 2016-2017 рр. на контингенті учнів 9-х класів ЗОШ № 318 на початку навчального року у дітей було визначено рівень розвитку рефлексії, ступінь усвідомлення свого життєвого досвіду, загальне емоційне світосприйняття та стосунки з оточуючими відповідно до соціальної ситуації розвитку, зокрема наявність соціальної дезадаптації.

З метою з'ясування ефективності впливу музичного мистецтва на розвиток рефлексії нами було проаналізовано результати дослідження двох груп учнів за методом наративу [5] та методом експертів. Було виокремлено дві контрастні групи дітей на основі їх ступеню розвитку рефлексії та наявності девіантної поведінки.

Використання наративу як методу дослідження особистості обумовлює необхідність визначення критеріїв та ознак, за якими було б можливо диференціювати оповідання людей про події за мірою інтегрованості їх в особистий досвід. Наратив є одним із засобів репрезентації минулого досвіду за допомогою послідовно упорядкованих речень, які передають часову послідовність подій завдяки цій підпорядкованості. Необхідними лінгвістичними ознаками наративу вважаються наявність підрядних речень, відповідних хронологічній послідовності подій; віднесеність оповідання до минулого часу; наявність певних структурних компонентів, до яких відносяться, по-перше, обставини, тобто вказівка часу, місця, дій, персонажів; по-друге, труднощі або конфлікт; по-третє, оцінка, тобто вираження авторського відношення до подій; по-четверте, вирішення конфлікту й подолання труднощів; по-п'яте, фінал, тобто завершення оповідання та повернення в "тут-і-зараз".

Наратив як експериментальний метод дозволяє дослідникові виявити: яку життєву позицію займає особистість, тобто міру активності її дій в життєвих ситуаціях; емоційне забарвлення (позитивне чи негативне) психологічного простору, в якому вона перебуває; проблемні моменти життя людини, а подекуди й причину їх виникнення. Метод наративу дозволяє виявити значні події життя людини, а отже, наблизитись до різних аспектів її особистісного досвіду і враховувати ці показники для створення екологічно безпечних дослідницьких процедур.

Наступна методика, що дозволяла виявити особливості стосунків підлітків з іншими людьми в графічній формі, це методика «Я, значущі, інші» [6].

З метою з'ясування питання про те, чи існує зв'язок між ступенем соціальної адаптації підлітка та музикою, яка подобається треба визначити, який музичний дискурс він обирає. Для здійснення експериментального дослідження нами було створено елементи музичного дискурсу (11 музичних фрагментів), мозаїки яких складала індивідуальні музичні дискурси досліджуваних. Кожен з фрагментів відповідав певним характерним рисам: деструктивна, гармонічна, аморфна, драматична, примітивна, сповідальна музика. Послідовність була створена таким чином, щоб не відчувати перехід або продовження одного фрагменту до іншого. Між ними був проміжок часу – 10 секунд. Фрагменти звучали в різних тональностях, з різною агогікою та темпом.

В ході аналізу результатів ранжування музичних фрагментів студентами з'ясувалося, що вибір фрагментів досліджуваними відображає певну закономірність: були фрагменти, музика яких сприймалася байдуже (тобто ці музичні фрагменти виявились неінформативними), а були такі, що дуже сподобались чи навпаки, відторгались. На основі експертних оцінок із інформативних фрагментів було відібрано шість. Ці музичні фрагменти були створені відповідно до психологічного змісту світосприйняття, який відображала

музика. Фрагмент №1 – ритм нестійкий, основна його риса – текучість, мелодика практично не простежується. Динаміка характерна своєю однорідністю, має невелику гучність. Музика не має чіткої музичної форми. За психологічним змістом ця музика відображає пасивність, байдужість, відмову від цілеспрямованої діяльності. Фрагмент №2 – ритмічна складова нагадує широкий подих. Чітко й виразно звучить ніжна мелодія, постійне чергування мажороміночних кольорів спонукають слухача емоційно напружуватись та співчувати. Психологічний зміст цієї музики відображає складні душевні переживання людини. Фрагмент №3 – простий чіткий ритм, що дає імпульс енергії. Мелодія стрімка, постійно прямує до кульмінаційного сходження, а потім починає рух знову, - знизу до гори. Психологічний зміст: музика, яка спонукає до дії та руху. Фрагмент №4 – простий мотив, який можна легко та швидко запам'ятати. Має риси розважальної, популярної естрадної музики. Психологічний зміст: музика відображає характер людини, яка має легковажний, спрощений підхід до життя. Фрагмент №5 – ритміка проста, мелодика консонантна, врівноважена. Динаміка звучання контрастна та відповідає класичним музичним засобам виразності. Психологічний зміст: витонченість та досконалість гармонії викликає благоговіння перед величчю та красою вічних істин. Фрагмент № 6 – повторна ритмічна фраза звучить протягом всього твору без змін. Темп рухливий. Мелодична лінія не має чіткої характеристики. Переважають низькі частоти, що дає ефект збудженості та агресії. Психологічний зміст: імітація руйнівного або хаотичного дійства, що викликає відчуття поглинутості, втрати суб'єктності, бажання бездумно приєднатися до вакханалії.

Виходячи із завдань дослідження, для вивчення зв'язку особистісних властивостей, що притаманні зазначеним вище групам досліджуваних з вибором музичних фрагментів спершу всю вибірку досліджуваних ми розподілили лише відповідно до їх музичних уподобань: 32 підлітки, які на перші місця вибирали другий, третій та п'ятий музичні фрагменти – група «А» та 26 особи, які на перші місця вибирали перший, четвертий та шостий музичні фрагменти – група «Б».

Рівень розвитку рефлексії та ступінь здатності до інтеграції свого життєвого досвіду досліджуваних обох груп виявили шляхом аналізу їх наративів за відповідними маркерами.

Експериментальні дані, представлені на рис.1, підтверджують, що у підлітків групи «А» значно вищою є здатність до інтеграції свого особистого досвіду та рефлексії, ніж у підлітків групи «Б».

Рис.1. Розподіл досліджуваних відповідно до розвитку рефлексії та ступеню здатності до інтеграції свого життєвого досвіду.

Отже, досліджувані групи «Б» мають низький рівень здатності до аналізу подій, що відбувалися в їх житті, оцінки своєї ролі в них, своїх можливостей та

здібностей і не схильні робити висновки з цього. Достовірність відмінностей підтверджена за критерієм Вілкоксона-Манна-Уїтні ($p < 0,01$).

Таким чином, емпіричне дослідження показало наявність зв'язку між вибором музичних фрагментів, що мають певний психологічний зміст та особистісними властивостями досліджуваних.

Результати дослідження за методикою «Я, значущі, інші» показали, що підлітки з девіантною поведінкою, яким притаманний дисгармонійний тип стосунків обирають музику, що звучить у фрагментах під назвою «аморфна», «примітивна» та «деструктивна» (відповідно коефіцієнт рангової кореляції Спірмена 0,85; 0,49; 0,56). Це можна пояснити тим, що поєднання музичних фрагментів за своїм емоційним змістом відображає такі параметри особистості: як здатність до агресивної поведінки; підхід до життя, який не вимагає прийняття серйозних рішень, безвідповідальності, небажання розв'язання складних ситуацій.

Діаметрально протилежними є вибори музичних фрагментів підлітків нормативної групи, які будують стосунки за типом співпраці. Вони негативно оцінюють фрагменти, музика яких умовно названа «аморфна», «примітивна» та «деструктивна». У таких фрагментах вони не бачать відображення свого емоційного стану (особливо у відношенні до оточуючих та підходах до певної справи). Це пояснюється тим, що підлітки, які здатні будувати стосунки за типом співпраці мають характер протилежний тим, тип стосунків яких деструктивний.

Таблиця 1.

Розподіл за типами міжособистісних стосунків у групах досліджуваних

Тип стосунків	Група "А"	Група "В"
Асертивний	6	0
Дисгармонійний	1	8
Захисний	4	7
Тип співробітництва	6	0
Парний тип	3	2
Залежний тип	5	5
Егоцентричний тип	7	4

Як видно з таблиці, найбільші розбіжності у показниках між групами досліджуваних наявні по типам стосунків «Асертивний» та «Співробітництва».

«Асертивний» тип міжособистісних стосунків відноситься до конструктивних і характеризує школяра підліткового віку вже як зрілу особистість, яка розуміє свої цілі і бажання, прагне і вміє захищати свої інтереси і відстоювати права в стосунках з іншими, не порушуючи при цьому їх інтересів і прав. Тип

«Співробітництва» близький по своїй характеристиці до «Асертивного», проте у ньому наявний трохи нижчий рівень автономності, незалежності. Особи, які будують стосунки за типом «Співробітництва» прагнуть до тісної взаємодії з іншими людьми в ході досягнення мети, спільної відповідальності за рішення, мають підвищену схильність до компромісів.

"Егоцентричному" типу стосунків притаманна его-орієнтація, орієнтація на себе, прагнення бути понад всіма, але одночасно осторонь від всіх, схильність до суперництва, втеча від відкритих стосунків, прагнення до підкорення інших. Взаємини з оточуючими є нецирими, "фальшивими" і слугують задоволенню тільки своїх цілей. Ускладнення в стосунках, що виникають, перекладаються зазичай на значущих людей, рідше – на інших. Орієнтація саме на такий тип стосунків притаманна соціально дезадаптованим особам взагалі. Саме відчуття своєї самотності, впевненість у тому, що близькі люди їх не розуміють і зрозуміти не зможуть, а тим більше не можна сподіватися на розуміння від інших людей.

Таким чином, емпіричне дослідження показало наявність зв'язку між вибором музичних фрагментів, що мають певний психологічний зміст та особистісними властивостями досліджуваних. Отже, якщо інтегральна система психічних образів, що виникли під час слухання музики співзвучна особистісним особливостям підлітків, вони віддають перевагу саме цим музичним фрагментам.

Висновки та перспективи дослідження. Розвиток особистості в сучасному світі відбувається на тлі перенасичення інформацією та спонуканими до активних дій. В такій атмосфері розвиток здатності до рефлексії та й взагалі прагнення до усвідомлення свого життєвого досвіду, до самоаналізу виявляється загальмованим.

Визначено, що ступінь сформованості рефлексії у дітей підліткового віку відповідає їх соціальній ситуації розвитку та ступеню соціальної дезадаптації: підлітки з девіантною поведінкою мають нижчий рівень розвитку рефлексії ніж їх однолітки нормативної групи.

Доведено зв'язок між сприйманням творів музичного мистецтва та розвитком рефлексії, зокрема здатністю до перетворення життєвого досвіду. Це виявляється у відмінностях вибору музичного дискурсу підлітками з девіантною поведінкою та підлітками нормативної групи.

Перспективи подальшого дослідження полягають у розробці системи діагностики ступеню розвитку інших параметрів особистості дитини відповідно до її особливості сприймання музичних творів.

Maksymov M.V. Development of reflexia as a warning factor quality behavior of schools. The article deals with the problem of connection of musical preferences of modern teenagers and the formation of personality, in particular the degree of development of reflection. It is shown that the basis of the aesthetic reaction are

appetites caused by art and experienced by a person with all reality and strength, but find themselves in disarray in activity.

The influence of musical art on the development of personality lies in the fact that by causing opposite directed emotions, music delays the motor expression of emotions and, by opposing pulses, destroys the effects of the form, the effects of the form, leading to an explosion, to the level of nervous energy. In this, the transformation of the affects, in their self-assembly, in the explosive reaction, which leads to the category of those emotions that were immediately called, and is the catharsis of the aesthetic reaction.

The foregoing makes it possible to determine the optimal conditions for maintaining the psychological balance of a person with the environment. This happens due to the compensation of the unconscious installation of the installation of consciousness. Otherwise, consciousness is suppressed by unconscious impulses, and the soul of a person is saturated with conflicts. Destructive impulses that arise from these states at any time can get out of control and push a person to immoral or criminal acts. Hence, a favorable musical space is a factor of the external environment, which makes it possible to harmonize the internal and external, that is, an important component of the formation of the individual.

The study was conducted on two contrasting samples: teenagers with deviant behavior and adolescents in the normative group. The existence of the connection of musical preferences with social adaptation, the degree of harmony of relations with others and personal maturity, in particular the development of reflection is proved. High appreciation and recognition of classical music as an important element of personal maturity are formed in adolescents as a result of normative behavior.

Keywords: *musical space, reflection, personality formation, art, deviant behavior.*

Список використаних джерел

1. Биховський Г. Від катарсису до твору мистецтва // *Psychoanalysis and Culture*. – N.-Y., 1955.
2. Выготский Л.С. Психология искусства / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
3. Любан-Плоцца Б., Побережная Г., Белов О. Музыка и психика./ Б. Любан - Плоцца, Г. Побережная, О. Белов // К., 2012. – 203 с.
4. Минаев Е.А. Музыкально-информационное поле в эволюционных процессах искусства: автореф. дис. д-ра искусствоведения / Е.А. Минаев. М.: Изд-во РАМ им. Гнесиных, 2000.-66 с.
5. Чепелева Н.В. Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду: монографія К.: Педагогічна думка, 2008 -255 с.
6. Kuprieieva Olga I. Psychological Characteristics of Self-realization of Students with Disabilities. *Social welfare: Interdisciplinary Approach*, Vol. 2. – No 6 (2015).

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Bykhovs'kyy H. Vid katarsysu do tvoru mystetstva // Psychoanalysis and Culture. – N.-Y., 1955.
2. Vyhotskyy L.S. Psykholohyya yskusstva / Pod red. M.H. Yaroshevskoho. – M.: Pedahohyka, 1987. – 344 s.
3. Lyuban-Plotstsa B., Poberezhnaya H., Belov O. Muzyka y psykhyka./ B. Lyuban - Plotstsa, H. Poberezhnaya, O. Belov // K., 2012. – 203 s.
4. Mynaev E.A. Muzykal'no-ynformatsyonnoe pole v évoluytsyonnykh protsessakh iskusstva: avtoref. dys. d-ra yskusstvovedenyia / E.A. Mynaev. M.: Yzd-vo RAM ym. Hnesynikh, 2000.-66 s.
5. Chepelyeva N.V. Sotsial'no-psykholohichni chynnyky rozumynnya ta interpretatsiyi osobystoho dosvidu: monohrafiya K.: Pedahohichna dumka, 2008 -255 s.
6. Kuprieieva Olga I. Psychological Characteristics of Self-realization of Students with Disabilities. Social welfare: Interdisciplinary Approach, Vol. 2. – No 6 (2015).

Відомості про автора

Максимов Микола Володимирович, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології розвитку

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ

Maksymov, Mykola V., Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Department of Developmental Psychology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

УДК 159.922.73

Максимова Н.Ю.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОБАЦІЙНИХ ПРОГРАМ ЯК ФАКТОР ПОПЕРЕДЖЕННЯ РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Максимова Н.Ю. *Впровадження апробаційних програм як фактор попередження рецидивної злочинності.* Статтю присвячено висвітленню питань щодо проблем, які виникають в процесі впровадження пробаційних програм. Розглянуто соціально-психологічний аспект попередження злочинності підлітків та молоді, а саме вплив життєвої ситуації в територіальній громаді та різновиду соціальної дезадаптація неповнолітніх. Показано, що складність процесу ресоціалізації передбачає необхідність спеціальних знань з психології, психіатрії, соціальної роботи тощо. Запропоновано шляхи соціально-психологічного забезпечення діяльності служби пробації. Розроблено систему профілактики правопорушень неповнолітніх як комплекс заходів на рівні громади.

Ключові слова: служба пробації, соціальна дезадаптація, пробаційні програми, ресоціалізація, громада.